

Ersta kognitiva kompass – Navigeringskurs

Del 2: Bemötande och tips i vardagen

Professionalism, Tillit och Hopp

26-01-30

Presentation

Anställd på Ersta sociala som övergripande demenssjuksköterska
– utbildning, handledning, svåra ärenden

Arbetat inom demensområdet i över 20 år

Silviasjuksköterska och vidareutbildning i psykiatri /äldrepsykiatri

- Minnesmottagning på Karolinska Huddinge
- Konfusionsavdelning R71
- Psykiatriska akutmottagningen
- Äldrepsykiatriska mottagningen/avdelning och i BPSD-teamet
- Demenssjuksköterska/anhörigcenter i Värmdö kommun

Ersta diakoni

- Sveriges största idéburna aktör inom vård och omsorg.
- Startade 1851 och firar 175 år 2026.
- Cirka 2 000 medarbetare.
- Återinvesterar all vinst i verksamheten.

Huvudområden

Sjukvård

Äldreomsorg

LSS

Individ
& familje-
omsorg

Forskning
& utbildning

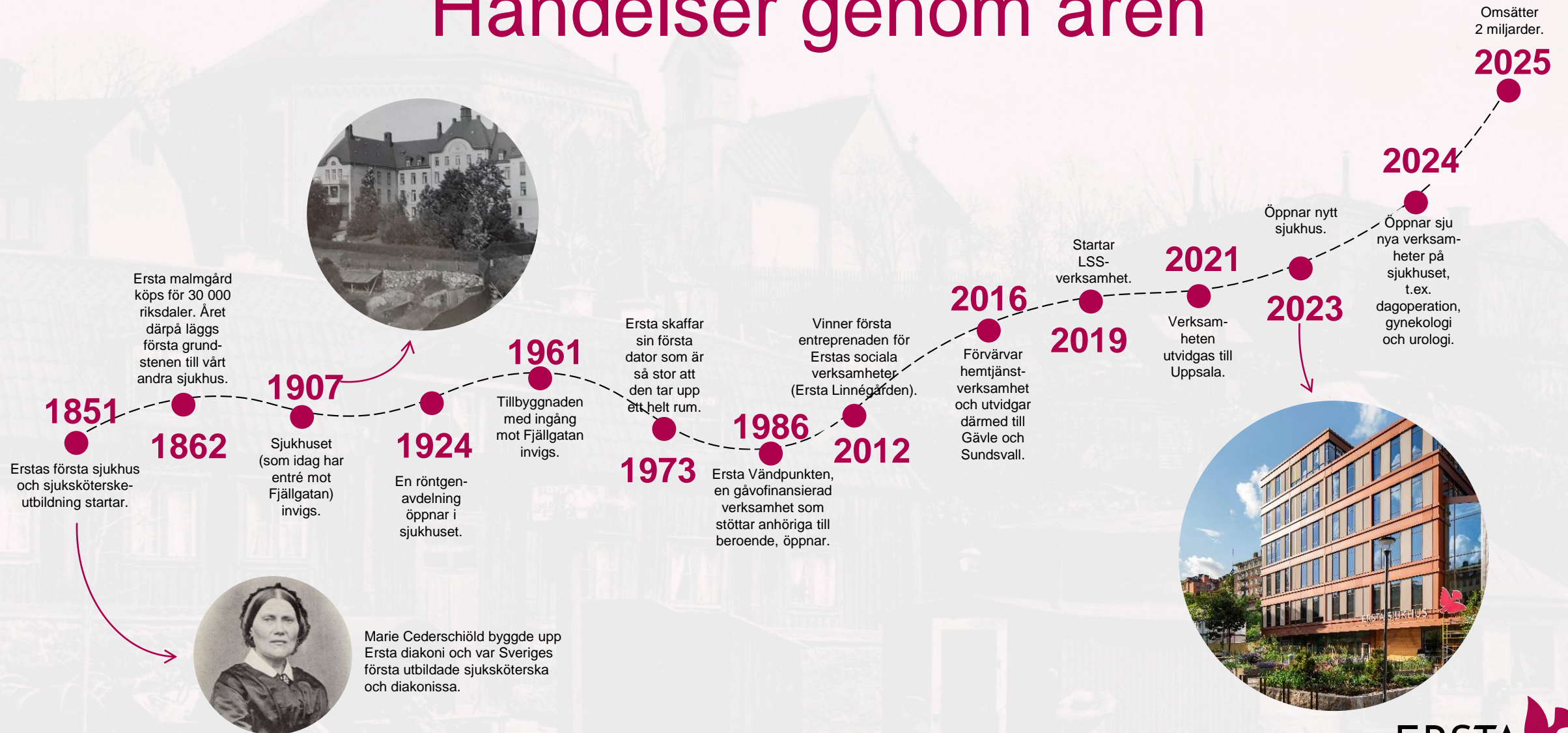
Konferens
& hotell

Ersta
kyrka

Händelser genom åren

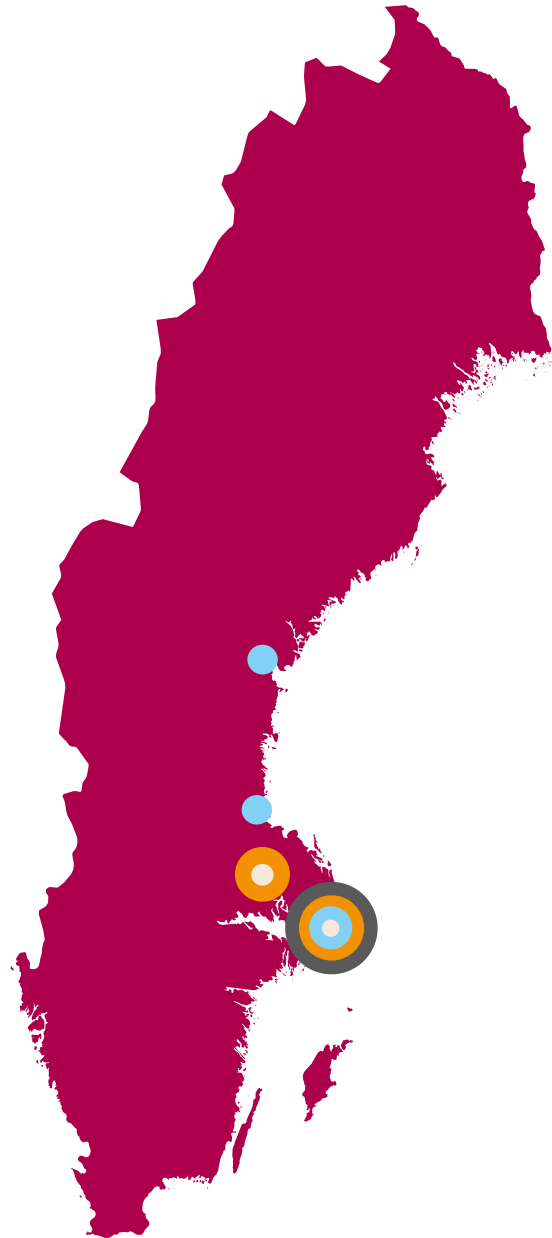

Värdegrund

Ersta diakonis värdegrund är att vi *ser människan*.

Värdeord: **Professionalism, Tillit och Hopp.**

Var i Sverige finns vi?

Stockholm

- Äldreboende
- Hemtjänst
- LSS
- Sjukhus

Uppsala

- Äldreboende
- LSS

Gävle

- Hemtjänst

Sundsvall

- Hemtjänst

Vård och omsorg – med dig i centrum

Sjukvård

Sjukhus
Vårdcentral
ASIH

Sociala verksamheter

Hemtjänst
Äldreboende
Dagverksamhet
Anhörigstöd

Kyrka

Kyrka och kulturscen
Samtalsstöd

Värdeord: Professionalitet, Tillit och Hopp

Ersta sjukhus

Kirurgi- och anestesi kliniken

Övre/Nedre
Gastrokirurgi

Operation/Anestesi

Dagoperation

PostOP/IVA

Vårdavdelning

Gynekologi/Urologi

Kirurgimottagning

Medicinkliniken

Diabetes och
Endokrinmottagning

Hjärtmottagning

Gastroenhet

Endoskopienhet

Palliativa kliniken

Palliativ slutenvård

ASIH

Lilla Erstagården

Geriatriska kliniken

Geriatrisk slutenvård

Kognitiv mottagning

Specialiserad
rehabilitering

Primärvårds- och traumakliniken

Vårdcentral

BVC

Traumabehandling

Aktiv Fysioterapi

Ersta

Södra

Röntgenkliniken

Ersta Sociala

- **Ersta öppna verksamheter**
Erstagruppen
  - För den i tidigt stadium av kognitiv sjukdom.
  - Social samvaro med andra i liknande situation.
- **Hemtjänst**
  - 8 hemtjänstkontorSödermalm Rosenlund, Klippan, Kungsholmen/Normalm, Östermalm, Täby, Österåker, Sundsvall och Gävle)
- **Dagverksamhet**
  - Villa Cederschiöld.
- **Äldreboende**
  - 8 Äldreboenden(Täby, Farsta, Enskede, Bromma, Uppsala, Nacka, Huddinge)
- **Anhörigstöd**
  - Ersta har en egen anhörigkonsulent.
  - Enskilda samtal, anhöriggrupper samt information, utbildning, rekreationsvistelser

Ersta kyrkas uppdrag: Andlig vård & existentiell hälsa

Kyrkan bedriver andlig vård och främjar existentiell hälsa för patienter (m.fl.), anhöriga & medarbetare.
Resurser: Diakoner, präster & organister

Insatser: Utbildning, själavård, gudstjänster & kulturscen

Ersta kulturscen bildades hösten 2021 i syfte att hitta en arena där människor kunde mötas. Med Ersta kulturscen sker ett arbete med att främja sambandet mellan andlighet, kultur och hälsa.

Kognitiva sjukdomar

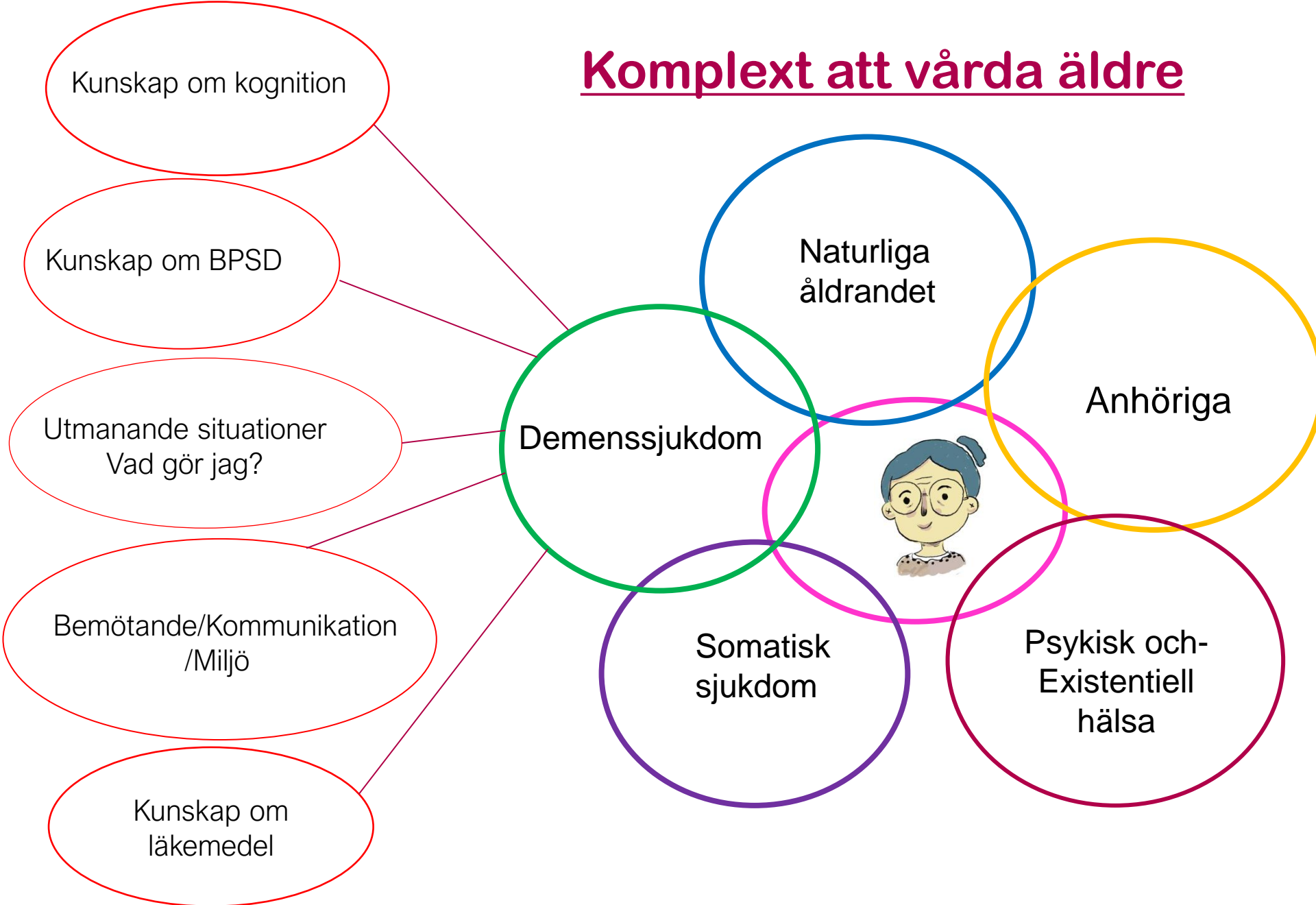
Ändrat namn!

Minnesmottagning = kognitiv mottagning

Demens = ingår i gruppen kognitiva sjukdomar

Enklare att förstå symtomen och svårigheterna

Komplext att vårda äldre

Vad är kognition?

- Förmågan att : Ta emot, lagra, bearbeta och plocka fram information
- Kognitiva funktioner är tex: tolka omgivningen, minnas, lösa problem, planera och fatta beslut
- 6 kognitiva domäner, använder samtidigt

Kognition

1: Minne och inläring

- Ta in ny information
- Minne
- Komma ihåg, tider, dagar, namn

2. Exekutiva funktioner

- Planera, genomföra och utvärdera uppgifter, känsla av tid
- Initiativförmåga
- Hantering av apparater, bruksanvisningar, instruktioner

3. Visuospatial förmåga

- Rumsuppfattning och orienteringsförmåga
- Förmåga att hitta
- Avståndsbedömning, förmåga att sätta sig rätt på en stol

Kognition forts.

4. Verbala funktioner

- Språk, kommunikation
- Förstå vad som sägs
- Hitta ord och skriva

5. Uppmärksamhet

- Koncentrationsförmåga
- Hålla tråden i ett samtal
- Huvudräkning

6. Social kognition

- Impulskontroll
- personlighet
- Tolka sociala signaler
- Känslor

När använder vi kognitionen?

Varje sekund från det att vi slår upp ögonen på morgonen till vi lägger oss på kvällen!

(Hjärnan jobbar till viss del även på natten med att städa och sortera)

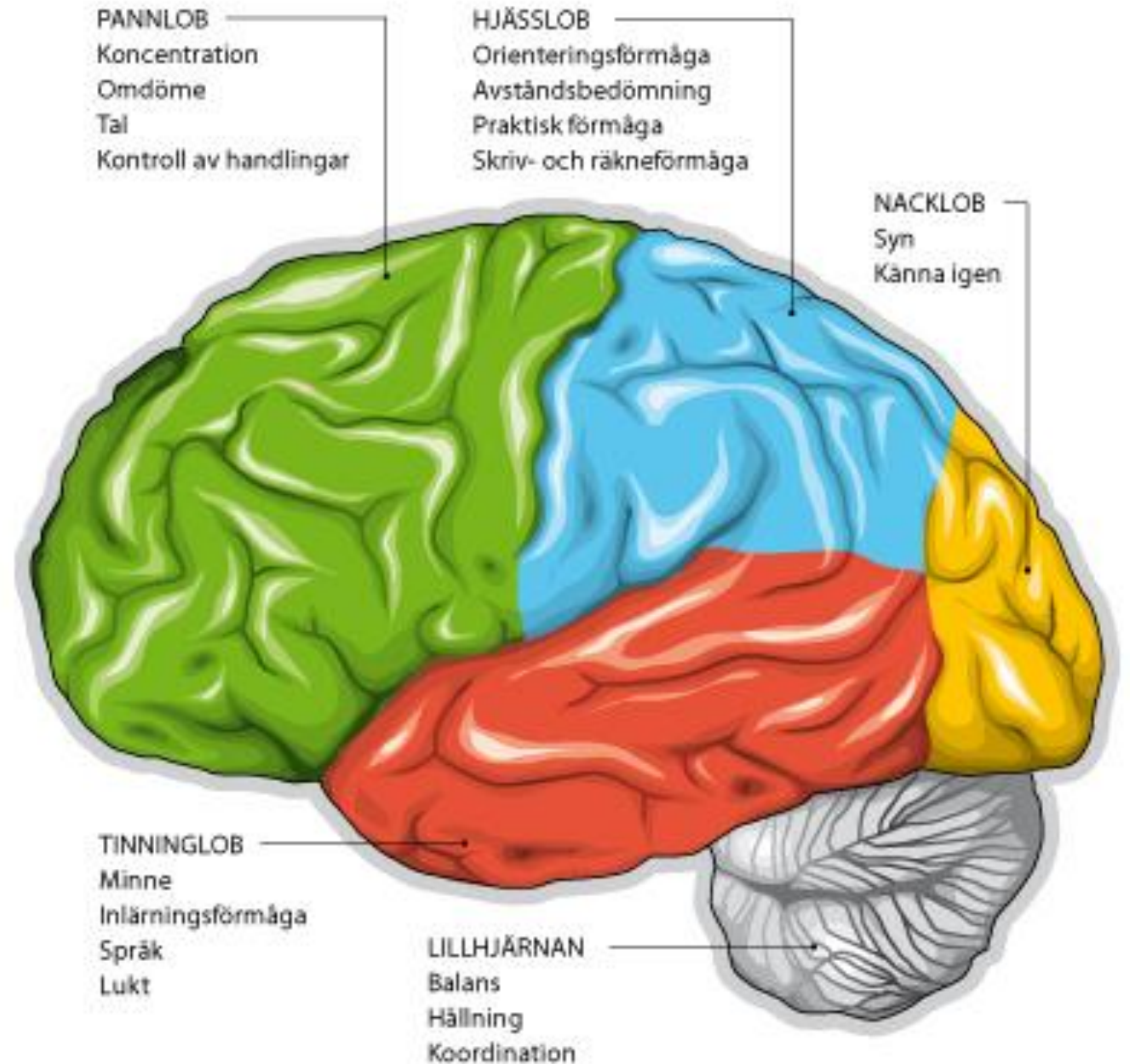
Vad har våra sinnen med kognition att göra?

Våra sinnen – som syn, hörsel, känsel, lukt och smak – är **ingången till hjärnan**. Det är genom dem vi tar in världen. Hjärnan tolkar, sorterar och förstår och använder det vi upplever.

Om sinnen inte fungerar som de ska, så får hjärnan **mindre, felaktig eller förvirrande information**. Det kan göra det svårare att förstå vad som händer, att orientera sig eller att känna sig trygg.

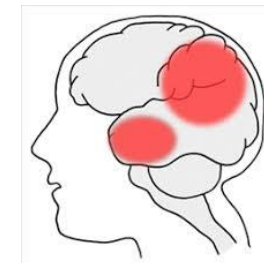
För en person med demenssjukdom som redan har en svårighet att tolka verkligheten, kan det bli ännu mer förvirrande.

Var skadorna uppstår avgör vilka symtom man får och hur kognitionen påverkas?

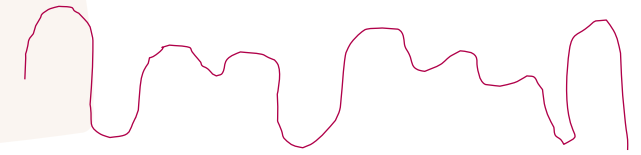

Alzheimer

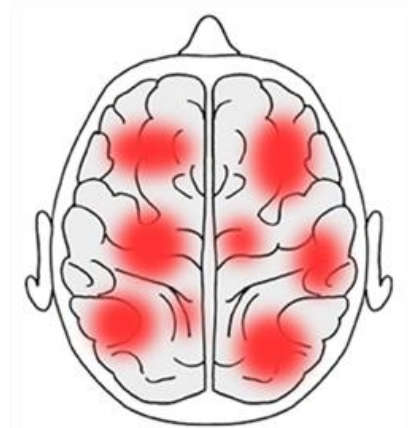
- Apraxi Kommer ej ihåg tidigare inlärda sysslor
- Afasi Svårt att uttrycka sig, förstå talat språk, ordglömska, oförmåga att benämna ting
- Exekutiv förmåga Tänka ut, planera och utföra en handling.
- Minne Försämrat närminne
- Orientering Hitta i närområde (lägenheten, orientera kroppen i rummet, tidsuppfattning, tidsbegrepp)
- Agnosi Problem att tolka sinnesintryck (smak, syn, hörsel, känsel)
- Socialt/
koncentration Hittar inte fram i tankarna, uppmärksamhet störs lätt av yttre störningar

Vaskulär

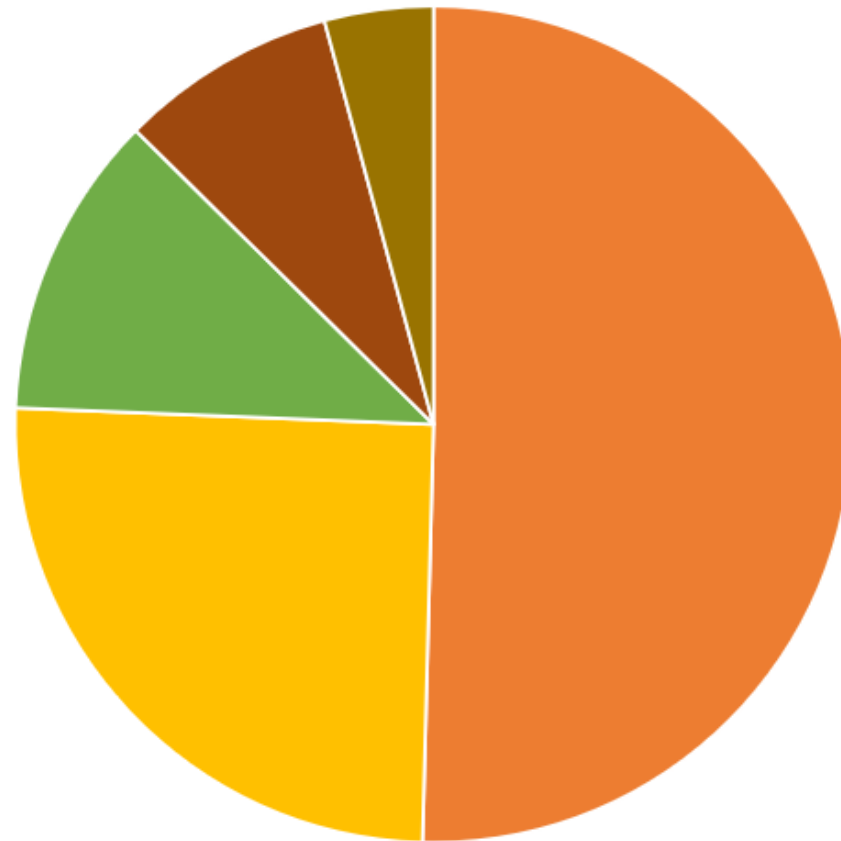

- Psykomotorisk förlångsamhet
- Svårt at skifta fokus
- Nedsatt planeringsförmåga
- Bristande uppmärksamhet
- Nedsatt motivation/initiativ
- Ångest /oro
- Affektlabilitet
- Personlighetsförändring
- Ej uttalad närminnesstörning (svår närminnesförlust)
- Störd dygnsrytm (under flera dygn)
- Vaskulär parkinsonism

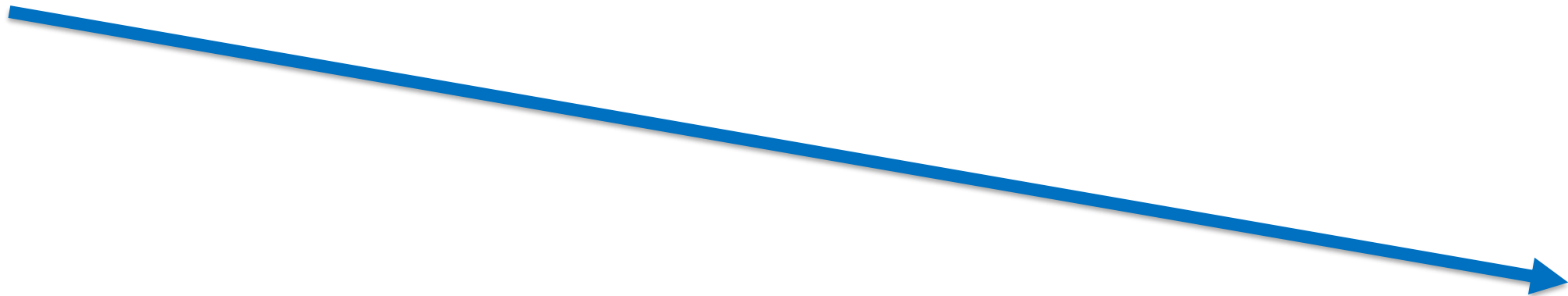
Demens har olika orsaker:

- Alzheimers sjukdom
- Vaskulär demens
- Lewy body- och parkinsondemens
- Andra demensformer
Tex. alkoholreaterad
- Pannlobsdemens

Symtombild över tid

KOGNITIVA
FUNKTIONER

MILD

MEDELSVÅR

SVÅR KOGNITIV SJUKDOM

BPSD

”beteenden som kan vara svåra att tolka och förstå”

Beteendemässiga och

Psykiska

Symtom vid

Demenssjukdom

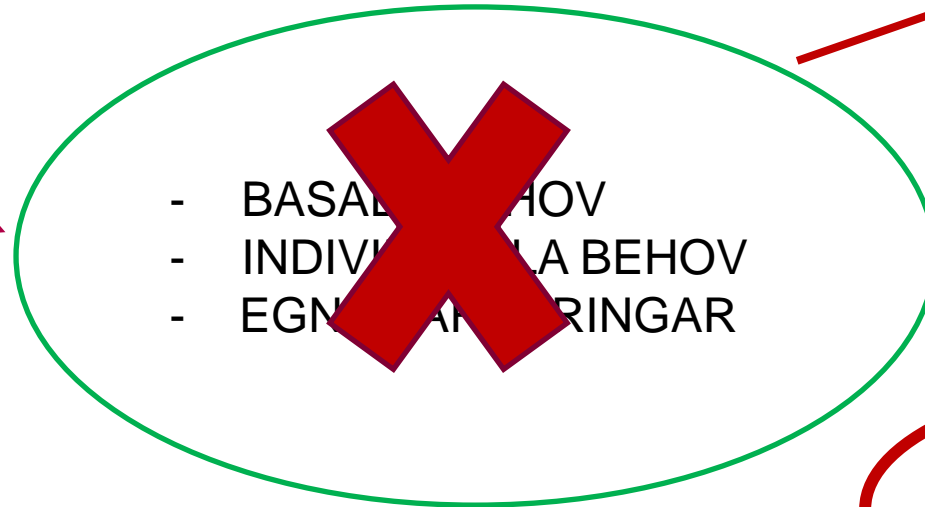
BPSD - Symtom

Personlighet

Somatisk
psykiatri

Miljö

otillfredsställt behov

Svårt att uttrycka behov

**Beteende/
BPSD-symtom**

Frustration, rastlöshet, irritation, oro, ångest, apati...

BPSD- symtom

Beteendemässiga och Psykiska Symtom vid Demenssjukdom

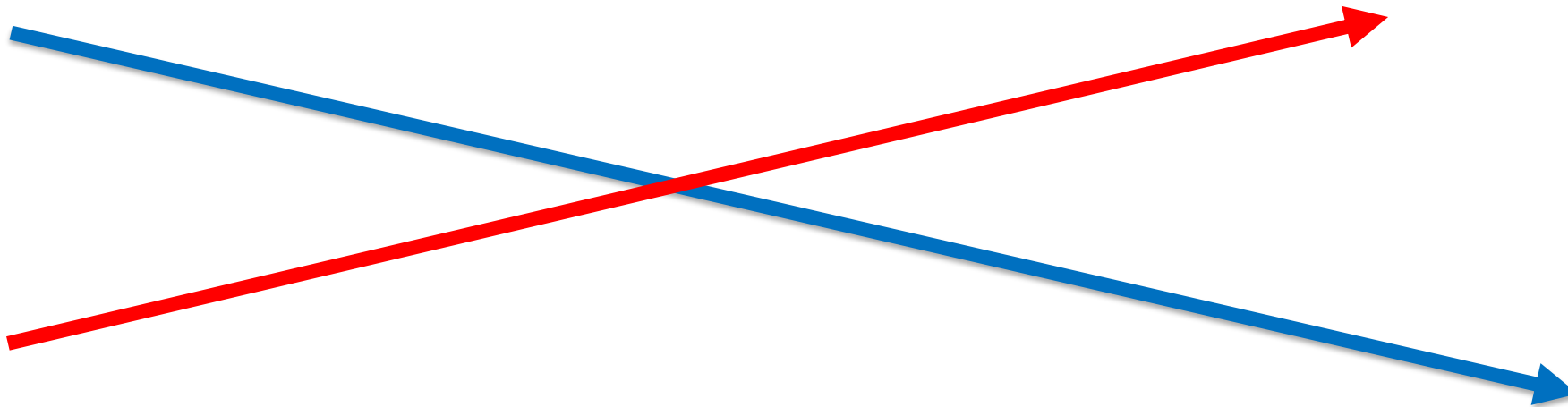
- Motorisk rastlöshet
- Ångest
- Agitation/upprördhet
- Apati/likgiltighet
- Hämningslöshet
- Lättretlighet/labilitet
- Sömnstörningar
- Matlust/Ätstörningar

- Depression/nedstämdhet
- Vanföreställningar
- Hallucinationer
- Upprymdhet/ Eufori

Symtombild över tid

KOGNITIVA
FUNKTIONER

BPSD

MILD

MEDELSVÅR

SVÅR KOGNITIV
SJUKDOM

Hur kartlägger vi ?

När uppstår symtomet, var uppstår det, hur/på vilket sätt och varför?

- **När** uppstår det? Tid på dygnet, situation
- **Var?** Toaletten, köket, TV-rummet...
- **Hur?** På vilket sätt? Vilket är symtomet?
Team!
- **Varför..?**
- Genom observation
- Genom detektivarbete (journal, fråga anhöriga...)
- Genom att prova, avfärda och utvärdera

Basala behov	Hälsa	Bakgrund	Vårdmiljö	Övriga faktorer	Läkemedel
- Mat - Dryck - Sömn - Aktivitet - Syn - Hörsel - Socialt - Närhet - <u>Miktion</u> - Elimination - Kommunikation - Hjälpmedel	-Andra sjukdomar - Infektion/temp - Blodtryck/puls -Blodsocker - Smärta - Anemi - Hb - <u>Kreatinin</u> - Tandstatus - Bensvullnad - Vikt - Hudbesvär - Rörelseförmåga	- Livstrauman - Demensdiagnos - Miljöombyte - Nyinflyttad - Sjukdomstid	-Belysning -Ljud -Ljus -Möblering -Aktiviteter	-Arbetsledning -Bemanning -Vårdkultur -Bemötande -Reflektion -Kunskapsnivå -Anhöriga	- Rätt läkemedel - Nyinsatta läkemedel - Rätt dos - Rätt tid - Biverkningar - Interaktioner

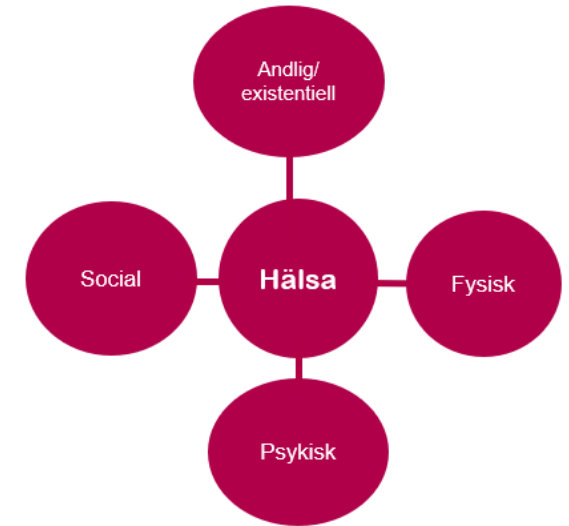
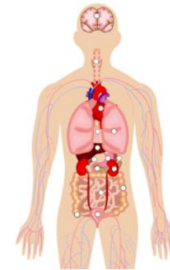
Delar av hälsan – som pusselbitar

•**Fysisk hälsa:** Hur kroppen mår. Det handlar t.ex. om kondition, styrka, kost, sömn, sjukdomar och fysisk aktivitet.

•**Psykisk hälsa:** Hur vi mår inombords. Det rör tankar, känslor, stress, självkänsla och vår förmåga att hantera livets utmaningar.

•**Social hälsa:** Våra relationer och hur vi fungerar tillsammans med andra. Att känna gemenskap, ha vänner, familj och ett socialt stöd är centralt.

•**Existentiell hälsa:** Vår känsla av mening, hopp och sammanhang i livet. Det kan handla om värderingar, tro, livsfilosofi eller att känna att ens liv har en riktning.

Om vi inte når ända fram i vårt arbete med BPSD.....

Existentiell hälsa

Andlighet och tro

Min andlighet, tro eller livsfilosofi
kan bli svårare att uttrycka och
komma åt.
Svårare att finna tröst

Kognition
Diagnos
Kognitiv funktion
Anpassningar

BPSD-symtom
Kartläggning

Bekräftelse
Livsberättelser
Närvaro och
trygghet

Fysisk hälsa &
Psykisk hälsa

Identitetsförlust och minnesförlust
"Vem är jag om jag inte riktigt minns mig själv?"
Var hör jag hemma?
Vad har varit meningsfullt?

Otillgänglig framtid

Utan möjlighet att
föreställa sig
framtiden kan
göra det svårt att
känna hopp.

Relationer och tillhörighet.
Att dra sig undan vänner och
familj och att bli missförstådd
skapar en känsla av utanförskap.
Tillhörigheten försvagas.

Harmoni och inre frid
Upplevelse av sammanhang
Existentiell styrka och kraft
Hoppfullhet och optimism
Meningen med livet
Upplevelse av helhet
Upplevelse av förundran
Personlig tro

**Bemötande – förhållningssätt -
tänkvärt**

Var medveten om att vi kan befinna oss i olika verkligheter

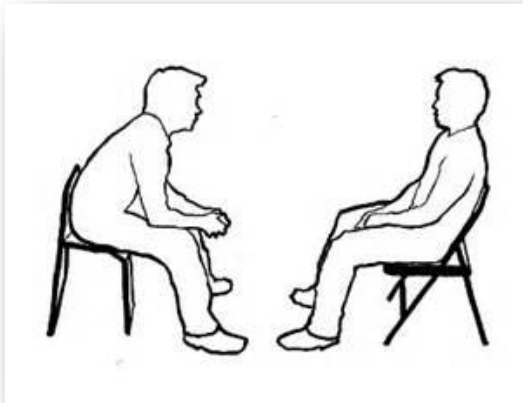
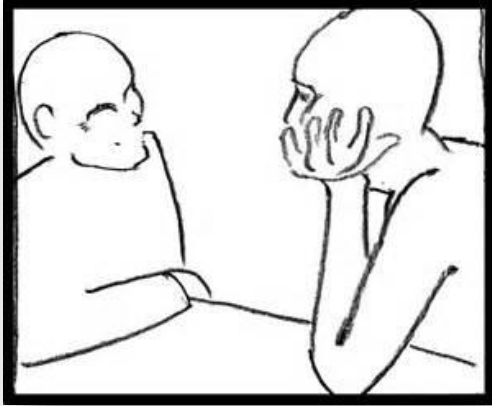
Augusti 1972

Nr	Må	Ti	On	To	Fr	Lö	Sö
31		1	2	3	4	5	6
32	7	8	9	10	11	12	13
33	14	15	16	17	18	19	20
34	21	22	23	24	25	26	27
35	28	29	30	31			

© 365

Tips som kan underlätta

- Använd tydligt kroppsspråk
- Försök tolka personens ansiktsuttryck och kroppsspråk
- Balans mellan aktivitet och vila
- När samma fråga ställs gång på gång, tänk på att den är ny för den med demenssjukdom
- Försök att inte argumentera, utan följ med samtalet
- Ställ en fråga åt gången, ge personen tid att svara

Det är bara omgivningen (vi) som kan ändra på sig, inte den som är sjuk.

Nervimpulsernas hastighet ("Tankarnas hastighet")

Normalt är ca 100 – 150 m/sek

Medelsvår- till svår demens 0,5 – 2 m/sek

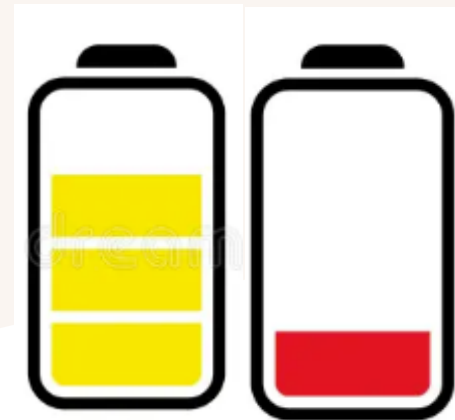
Tänkvärt..

- Ett litet fönster
- Mat och måltidssituationer
- Aktiviteter
- Mediciner
- Socialt (vänner och barnbarn)
- Träning/
- Läkarbesök
- Hushållsarbete

Hjälp att balansera vila och aktiviteter

Eftermiddag...

Tänkvärt...

- Nedsatt affektreglering
  - Psykiskt, fysiskt, existentiellt,
  - Miljön: hanterbar, begriplig, meningsfull
  - Ett litet fönster – anpassa
  - Sänkt konfusionströskel
- Inadekvata reaktioner på: **stress, trötthet, hunger, törst, smärta, förkylning...**
- Anhörig: Få perspektiv, prata och berätta, familj, anhöriggrupp, anhörigstöd. Vad behöver jag?

Nästa gång... 6 mars

- Alla Känslor är ok
- Parallell stig att leva
- Ta hjälp
- "Syrgasmask" först
- Hitta energi/lugn. Var?
- Dela med er om ni vill

- Avslut och Avslappning till musik i kyrkan

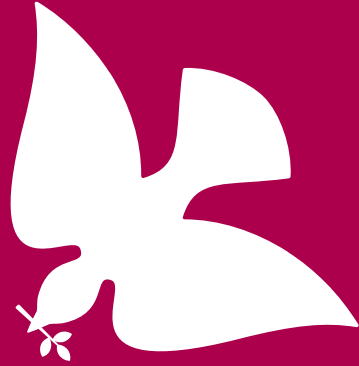
Frågor och funderingar

Elin Stannell

elin.stannell@erstadiakoni.se

076 - 398 03 47

Tack!

Anhöringskap

“Det handlar inte längre om att få livet tillbaka, utan att skapa ett nytt liv i det här.”

- Alla känslor är ok
- Förhållningssätt – ”orkan/tyfon/översvämning”
- Hitta en ny väg, se andra alternativ, andra möjligheter
- Min roll/mitt ansvar *(omformulera sin roll)*
- Vilka glädjeämnen finns, SMÅ stunder
- Stöd från andra – perspektiv. *(minskad osäkerhet)*
- Kunskap – kompetens *(överlevnadsstrategi)*
- Repetition
- Självomsorg och balans
- Hitta en person som kan och håll tag i den

”Syrgasmask” först

”Parallell stig att leva”

Ta pauser, ha egna intressen, fortsätta göra saker som ger energi. Sätta gränser, säga nej ibland. Återhämtning skyddar mot utmattning.